

'Een compliment om een beginnend auteur de kop mee in te slaan.' Over kritiek en debutanten

Floor van Renssen

NEERLANDISTIEK.NL 07.07f; GEPUBLICEERD: [oktober 2007]

'De Belgen zijn beter,' kopte de *NRC* op 27 januari 2006 boven een artikel van criticus Arjen Fortuin. Hij betoogde dat beginnende Vlaamse schrijvers op dit moment beter schrijven dan hun Nederlandse collega's. Volgens hem zijn de jonge Vlaamse schrijvers zelfs de eerste generatie 'waardige erfgenamen van Louis Paul Boon, door een eigenzinnige zoektocht naar iets wat nieuw en betekenisvol is.' (Fortuin 2006)

De provocerende toon en inhoud van dit artikel riepen nogal wat reacties op, onder meer van de Vlaamse criticus Frank Albers. Hij verzette zich niet tegen de stelling dat de Vlaamse literatuur beter zou zijn dan de Nederlandse, maar tegen de wijze waarop Fortuin tot die conclusie is gekomen. De Nederlandse en de Vlaamse literatuur worden tegenover elkaar geplaatst op basis van algemene beweringen, die nauwelijks met voorbeelden worden gestaafd. De slechte onderbouwing zou onder andere blijken uit de vergelijking met Boon: 'Wat wordt hier met "Boon" precies bedoeld? Een schrijfstijl? Een wereldbeeld? Een maatschappelijke positie? Een imago of nog iets anders? En welke Boon kun je het artistieke vaderschap toedichten van onderling zeer verschillende schrijvers als Erwin Mortier, Dimitri Verhulst en Paul Verhaeghen? Heeft die Boon ooit wel bestaan?' (Albers 2006) Albers stelt, dat de vergelijking met Louis Paul Boon niet nieuw is. Sinds het overlijden van de schrijver in 1979 heeft de literaire kritiek hem al heel wat 'stiefkinderen' toegeschreven, zoals Aad Nuis die Monica Van Paemel voorstelde als "dochter van Boon" (Nuis 1985).

In mijn corpus Nederlandse kritiek over Vlaamse literatuur tussen 1980 en 1995, de eerste vijftien jaar na Boons overlijden, blijkt de vergelijking van beginnende schrijvers met de meester-schrijver een terugkerend verschijnsel. In deze bijdrage wil ik dat verschijnsel analyseren met als doel enkele aspecten bloot te leggen van het functioneren van de kritiek. Eerst sta ik stil bij de vraag wat de functie kan zijn van het procédé van vergelijking. Vervolgens spits ik de analyse toe op de receptie van het werk van de Vlaamse auteurs Geertrui Daem en Walter Van Den Broeck.

1.

Critici zelf geven verschillende verklaringen voor de vergelijking van beginnende Vlaamse schrijvers met grote meesters. Frank Albers suggereert dat de vergelijking met Boon typerend is voor de beperkte blik

van Nederlandse critici op de Vlaamse literatuur: 'In de Nederlandse literatuurkritiek wordt de naam van Louis Paul Boon wel vaker gebruikt als een soort keurmerk voor Vlaamse schrijvers. Alsof wie dit label opgespeld krijgt, een plaatsje in het pantheon van de nederlandstalige letteren heeft verdiend.' Volgens Albers reduceren Nederlandse critici de Vlaamse literatuur tot één grote naam, die toetssteen is voor elke Vlaamse schrijver.

De Nederlandse criticus Wim Zaal interpreteert het verschijnsel van de vergelijking van debutanten met een groot auteur in 1988 juist als een typisch Vlaamse uiting van provincialisme: 'Uiting van provincialisme is genoemde apenliefde voor de boeken "van bij ons", dus eigen teelt. Een zekere Joris Tulkens, die nog niets heeft uitgegeven, is in het veelverspreide *Nieuw Wereldtijdschrift* al tot "de Vlaamse Borges" uitgeroepen, waarna zijn werk alleen nog kan tegenvallen. Een reeds vergeten jongen was zogenaamd "het Vlaamse antwoord op Reve" en "de nieuwe Claus" bestaat al in veelvoud. Door zulke grootspraak verkoopt men mogelijk een handvol boeken méér, maar op den duur keert zij zich tegen de schrijver' (Zaal 1988).

De redenering van Zaal lijkt niet helemaal juist. De vergelijking van debutanten met topauteurs komt immers ook voor in de Nederlandse kritiek over Nederlandse literatuur. Nederlandse critici hebben bijvoorbeeld vaak geprobeerd opvolgers van 'de grote drie' aan te wijzen. In 1991 stelden Heumakers en Kuipers in *Maatstaf* Frans Kellendonk, Oek de Jong en A.F.Th. van der Heijden voor als opvolgers van Reve, Mulisch en Hermans (Heumakers en Kuipers 1991). In reactie daarop betoogden Ruiters en Smulders dat het aanwijzen van literaire troonopvolgers een uiting is van culturele nostalgie die hoort bij de overgang van een modern naar een postmodern tijdperk (Ruiters en Smulders 1992:1). Volgens hen zullen in de postmoderne cultuur geen grote schrijvers meer opstaan als Boon, Hermans, Reve of Mulisch, maar blijft de literaire kritiek in de jaren tachtig en negentig zoeken naar literaire erfopvolgers uit verlangen naar een verdwenen cultuur (Ruiters en Smulders 1992:10).

Gezien de recente discussie in *NRC* beperkt de zoektocht naar erfopvolging zich echter niet tot de jaren tachtig en negentig. Het is dan ook de vraag of het wel gaat om een tijd- of plaatsgebonden verschijnsel, zoals door de verschillende critici wordt betoogd. Wellicht gaat het eerder om een strategisch instrument van de literaire kritische praktijk.

De literaire kritiek kan een sleutelrol worden toegedicht in het literaire systeem: de kritiek maakt een eerste selectie uit het aanbod en bepaalt zo in hoge mate wat de moeite waard is voor andere instanties en personen om aandacht aan te besteden. De keuze van de literaire kritiek is zo van grote invloed op de eerste fase van canonisering van literaire werken (Janssen 1994: 19 e.v.). Debuten worden in het algemeen anders beoordeeld dan andere werken, omdat er nog geen werk van deze auteurs bestaat dat als referentiekader kan dienen (Janssen 1994: 195). Daarom spelen vooral bij de beoordeling van debuten buiten-literaire factoren een rol, zoals de naam van de uitgever. Wellicht dient ook de vergelijking van beginnende schrijvers met een grote voorganger als vervanging van het ontbrekende referentiekader. In de debutenstroom probeert de kritiek die schrijvers te ontdekken die de moeite waard zijn. De vergelijking met een topauteur zou kunnen helpen die debuten van de massa te onderscheiden en onder de aandacht van het publiek te brengen. Als de vergelijking inderdaad op die manier functioneert, zou dat betekenen dat deze grote invloed kan hebben op de loopbaan van debutanten.

Tegelijkertijd kan de vergelijking met topauteurs een middel tot distinctie van de criticus zijn, gericht op het verbeteren van zijn positie in het literaire systeem. In de literaire kritiek zijn tegelijkertijd zowel distinctie- als orkestratieprocessen werkzaam: critici proberen zich enerzijds van hun collega's te onderscheiden met een eigen visie op literatuur, maar stemmen anderzijds hun oordelen op elkaar af (Janssen 1994: 195-197). Bij het bespreken van werken laten ze zich sterk beïnvloeden door voorafgaande kritieken over dezelfde auteur (Janssen 1998: 265-266). Met de ontdekking van 'de nieuwe Boon' kan een criticus zijn reputatie vergroten door een voortrekkersrol te vervullen in de beeldvorming omtrent de nieuwe auteur. Andere critici zullen dan, afhankelijk van zijn reputatie en overtuigingskracht, de vergelijking met Boon overnemen.

In wat volgt, zal ik nagaan in hoeverre deze distinctie- en orkestratieprocessen te herkennen zijn in de Boon-mentions in recensies over beginnende Vlaamse schrijvers. Zijn er critici die duidelijk het voortouw nemen? Hoe nemen critici typering van elkaar over? En hoe zou dat proces de positie van critici en de loopbanen van auteurs in het literaire systeem kunnen beïnvloeden?

2.

Om deze vragen te beantwoorden zoek ik in recensies uit mijn corpus naar aanwijsbare sporen van andere kritieken, zoals verwijzingen naar uitspraken van collega-critici. Mijn corpus Nederlandse kritiek over Vlaamse literatuur bestaat uit recensies uit vier landelijke dagbladen en vier landelijke weekbladen die verschenen in de periode 1980 tot 1995. Van die recensies heb ik de *mentions* vastgelegd: vermeldingen van de naam van andere auteurs dan de auteurs van wie een boek besproken wordt, aansluitend bij het mention-onderzoek van Rosengren, die aantoonde dat *mentions* iets zichtbaar kunnen maken van de contouren van de canon van een criticus (Rosengren 1987).

Het corpus bestaat uit ongeveer 1350 recensies van werk van een kleine 200 Vlaamse auteurs. In totaal wordt in 99 artikelen de vergelijking met Boon gemaakt. Hieruit zijn die gevallen geselecteerd, waarin het gaat om recensies van pas verschenen werk van beginnende schrijvers of debutanten. Zo blijven 63 artikelen over, die 44 titels bespreken van 29 verschillende auteurs. De vergelijking met Louis Paul Boon komt het vaakst voor bij Marcella Baete, Geertrui Daem, Pol Hoste, Leo Pleysier, Walter van den Broeck en Monica van Paemel (zie bijlage).

Uit de Boon-mentions in deze recensies blijkt de cruciale functie van dit kritische instrument: de mentions zijn over het algemeen niet slechts een vermelding van een naam, maar hebben een sterke normatieve lading: ze houden vrijwel altijd een kwaliteitsoordeel in. Meestal gaat het in eerste instantie om een uitgesproken positief oordeel. Maar dat kan gemakkelijk omslaan in een negatief oordeel: sommige critici zijn het met de vergelijking met Boon door hun collega absoluut niet eens, op grond waarvan ze het gehele werk in kwestie afkeuren. In veel gevallen wordt een criticus zichtbaar die een voortrekkersrol vervult in de beeldvorming omtrent de auteur. Hieruit blijkt dat critici elkaars verrichtingen scherp in de gaten houden en de Boon-mention gebruiken om zich met hun mening ten opzichte van elkaar te profileren. Voor de auteurs betekent dit, dat de vergelijking zowel sterk in hun voordeel als ook in hun nadeel kan werken.

Dergelijke distinctie- en orkestratieprocessen kunnen het best worden geïllustreerd aan de hand van de receptie van de auteurs die het meest met Boon vergeleken worden: Geertrui Daem en Walter van den

Broeck. Ik heb de Boon-mentions van beide auteurs onderzocht in de Nederlandse kritiek en vergeleken met de Vlaamse kritiek. Van Geertrui Daem heb ik ook de receptie na 1995 onderzocht.

3.

De Vlaamse criticus Jooris Van Hulle vervulde een voortrekkersrol in de receptie van Geertrui Daem, met zijn recensie van haar debuut in *De Standaard*. Onder de kop ‘Een vrouwelijke Louis Paul Boon?’ stelde hij dat ‘de verhalen uit *Boniface* [...], zeker wat betreft de sfeer en de taal, duidelijk in de lijn van de grootmeester uit het naburige Aalst (kunnen) worden geplaatst’ (Van Hulle 1992). De formulering ‘vrouwelijke Boon’ wordt door zowel Nederlandse als Vlaamse critici overgenomen. De vergelijking lijkt zelfs aanleiding om aandacht aan het boek te besteden. Niet alle critici zijn het er mee eens, maar Van Hulle heeft hoe dan ook de aandacht op het debuut gevestigd. Het lijkt erop dat de Boon-vergelijking daarbij gewerkt heeft als onderscheidend element. Het boek krijgt veel recensies en wordt positief onthaald.

Het tweede boek, *Een vader voor Elisabeth* (1994), krijgt ook veel aandacht. Dit boek moet bewijzen of de schrijfster de belofte inlost. Ondanks een enkele positieve recensie, zoals van Herman De Coninck in *NRC* (De Coninck 1994) en een nominatie voor de AKO-Literatuurprijs 1995, lijkt de vergelijking zich nu tegen haar te keren; het boek krijgt overwegend negatieve reacties. Daem kan niet voldoen aan de hoge verwachtingen die werden gewekt met de typering ‘vrouwelijke Boon’ en de hype die ontstond rond het debuut lijkt voorbij. Vanaf dat moment loopt de aandacht en waardering voor haar werk terug. Tot Elsbeth Ety in 2004 de roman *Het verdeelde huis* bespreekt en daarbij terugkomt op uitspraken van een andere criticus:

‘Nadat Daems bundel *Een vader voor Elisabeth* was verschenen, schreef Herman De Coninck in deze krant dat in België het enthousiasme voor haar werk afnam. Haar verhalen zouden slechts “oninteressant Vlaams naturalisme” te bieden hebben. Hij deelde die kritiek niet. De overleden Vlaamse dichter-criticus gaf deze schrijfster het voordeel van de twijfel en hij heeft gelijk gekregen. Geertrui Daem kan zich, zo blijkt overtuigend uit deze nieuwe roman, uitstekend verplaatsen in de belevingswereld van kinderen, dementen en krankzinnigen (...). Het is haar beste werk tot nu toe waarin ze – tot en met de experimentele vorm – haar belofte als erfgenaam van Boon inlost.’ (Ety 2004).

Twaalf jaar na het debuut houdt de kritiek zich dus nog steeds bezig met de vergelijking met Boon die in een van de eerste recensies is gemaakt.

De vergelijking met Boon heeft ook effect buiten de kritiek. In 1994 krijgt Daem de Van der Hoogt-prijs voor *Boniface*. Het juryrapport gaat uitgebreid in op de vergelijking met Boon en noemt de recensie van Van Hulle. Naar aanleiding van de recensie van Elsbeth Ety wordt er een essay aan Daem gewijd in het tijdschrift voor Boon-studie *Boelvaar Poef* waarvan de conclusie luidt dat Daem de vergelijking met Boon glansrijk kan doorstaan (Matthezing 2004). Op 9 december jl. kreeg Daem de Louis Paul Boon-prijs uitgereikt door het Honest Arts Movement, een kunstenaarsgenootschap door Boon zelf opgericht.

Ze kreeg de prijs voor haar oeuvre, waarin zij 'op een manier die Boon waardig' is een 'groot engagement voor de mens toont'.

De loopbaan van Daem lijkt dus te zijn beïnvloed door de Boon-vergelijking die bij het debuut werd gemaakt. Aanvankelijk zorgt de Boon-vergelijking voor veel aandacht van de kritiek, maar deze lijkt zich in tweede instantie tegen haar te keren, om vervolgens weer te zorgen voor erkenning in de vorm van literaire prijzen (zie ook Van Renssen 2006). Hierbij dringt de vraag zich op, in hoeverre Daem haar positie in het literaire systeem te danken heeft aan de vergelijking met Boon. Zou haar werk zonder de vergelijking ook zijn opgemerkt door de kritiek, of was ze anders, als zoveel schrijvers, voor altijd onbekend gebleven?

4.

De analyse van een tweede casus kan wellicht meer inzicht geven in dit verschijnsel. Van den Broeck wordt in mijn corpus het meest met Boon vergeleken, namelijk in 11 van de 29 artikelen. In de Nederlandse receptie van zijn werk is Jeroen Brouwers de toonaangevende criticus geweest. In 1979 schreef Brouwers in *Vrij Nederland* dat de dood van Boon het einde van de Vlaamse literatuur betekende. Een jaar later komt hij daarop terug in een paginagrote, jubelende recensie van *Brief aan Boudewijn* van Van den Broeck: 'Wat ik naar aanleiding van de dood van Boon in deze krant heb beweerd – dat de Vlaamse literatuur dood is omdat Boon dood is en dat er voorlopig geen literatuur van kwaliteit meer uit Vlaanderen zou zijn te verwachten – neem ik bij dezen met vreugde terug.' (Brouwers 1980).

Brouwers heeft de opvolger van Boon gevonden:

'Het lijkt of Van den Broeck de fakkel van Boon heeft overgenomen: met zijn twee laatste romans, *Aantekeningen van een stambewaarder* (1977) en *Brief aan Boudewijn* (1980), heeft hij een romandiëptiek geschreven van minstens dezelfde hartstochtelijkheid, eerlijkheid en ontzagwekkendheid als de romandiëptiek *De Kapellekensbaan* en *Zomer te Ter Muren* van Boon. Met deze twee romans, en zéker met *Brief aan Boudewijn*, is Walter van den Broeck voor mij de beste thans levende Vlaamse schrijver geworden, die de nogal ranzig geworden faam van al zijn op dit moment schrijvende Vlaamse collegae met natuurlijk gemak overstraalt.' (Brouwers 1980).

Voor Brouwers is Van den Broeck meer dan alleen een Vlaams auteur:

'De vereeuwiger van de "cité" is daarmee tegelijkertijd de vernieuwer van een prozagenre in de Nederlandstalige literatuur geworden. *Brief aan Boudewijn* lijkt een synthese te zijn van alle opvattingen over "het schrijven van proza" die sedert enige decennia door tal van groeperingen zijn geformuleerd. Van den Broeck heeft het zijne genomen van zowel Louis Paul Boon als van de beoefenaren van de Nouveau Roman, zowel van W.F. Hermans als van Enno Develing, van zowel Ward Ruyslinck als van Günther Wallraff, en van zowel Gerrit Krol als van de voormannen van De Revisor. (...) Het boek is én roman én sociologisch rapport én maatschappijkritisch pamflet' (Brouwers 1980).

Brouwers waardeert dus in het bijzonder de combinatie van maatschappelijk engagement en literair experiment. Uit de vergelijking met internationale auteurs blijkt, dat hij Van den Broeck, net als Boon, niet alleen ziet als vertegenwoordiger van specifiek Vlaamse literatuur, maar als een schrijver van universele literaire kwaliteit. Van den Broeck had in Vlaanderen al een reputatie opgebouwd met toneelstukken en romans maar werd in Nederland nog nauwelijks besproken, zoals Brouwers beschrijft voor *Aantekeningen van een stambewaarder* (1977):

‘In Nederland is de voortreffelijke roman in niet één boekenrubriek, boekenbijlage of cultureel supplement van een landelijk verschijnend dag- of weekblad besproken. (...) De boeken van Walter van den Broeck zijn niet in voorraad in de Nederlandse boekwinkel, enig toneelstuk van Walter van den Broeck is nog nimmer door een Nederlands theatergezelschap op het repertoire genomen. Walter van den Broeck, kortom, bestaat niet in Nederland.’ (Brouwers 1980)

Brief aan Boudewijn betekende vervolgens Van den Broecks doorbraak in Nederland en het is duidelijk dat deze recensie van Brouwers daarin een rol heeft gespeeld. Brouwers was een van de eersten die het boek besprak en vervolgens kreeg de roman ook in andere dag- en weekbladen veel aandacht. In die recensies werd vaak letterlijk aan Brouwers’ uitspraak ‘de nieuwe Boon’ gerefereerd, zoals door J.P. Bresser in *De Volkskrant* (Bresser 1981), waarbij sommige critici het hartgrondig met Brouwers oneens zijn (Nuis 1980). De vergelijking met Boon lijkt in ieder geval de aandacht van de kritiek te hebben getrokken, op dezelfde manier als bij Geertrui Daem.

De volgende roman, *Het beleg van Laken* (1985), vervult voor sommige critici de functie van het tweede boek, waarmee de belofte moet worden ingelost. Net als Daems tweede boek krijgt deze roman veel aandacht. En ook hier zien we dat de vergelijking een negatief effect kan hebben, zoals in de recensie van Goedegebuure: ‘Sinds *Brief aan Boudewijn* geldt Walter van de Broeck als de erfgenaam van Louis Paul Boon. Wie dat boek echter nog eens herleest zal moeten constateren dat het onmiskenbare kwaliteiten heeft, maar door een overlast aan details in de schaduw van *De Kapellekensbaan* is blijven staan. Nu blijkt bovendien dat het een uitschieter is geweest, niet alleen in de loopbaan van deze auteur, maar ook in de zo versukkelde Vlaamse literatuur, die met *Het beleg van Laken* weer eens ver in de kneuterigheid teruggeworpen is.’ (Goedegebuure 1985).

Het feit dat Van den Broeck toch minder goed is dan Boon, lijkt reden om het boek als geheel negatief te beoordelen. Aan het negatieve oordeel over dit ene boek koppelt hij zelfs een oordeel over de gehele Vlaamse literatuur. Meerdere Nederlandse critici tonen op dergelijke wijze een beperkte blik op de Vlaamse literatuur.

Ondanks negatieve reacties weet Van den Broeck de aandacht van de kritiek te behouden en net als bij Daem blijft de Boon-vergelijking daarin een rol spelen. Tot in 1992 wordt de vergelijking met Boon gemaakt en wordt gerefereerd aan de doorbraak in 1980, zoals door P.M. Reinders in *NRC* (Reinders 1992).

Ook bij Van den Broeck vertaalt de aandacht van de kritiek zich snel in een literaire prijs. In 1982 krijgt Van den Broeck voor *Brief aan Boudewijn* de Henriëtte Roland Holst-prijs, die wordt toegekend aan werken die uitmunten door zowel ‘sociale bewogenheid als door literair niveau’. Na Boon en Claus is Van den Broeck de derde Vlaming die deze prijs krijgt. Het oordeel van de jury komt overeen met dat

van Brouwers: 'Het is deze trefzekere verbinding van tederheid, humor en agressie die Walter van den Broeck maakt tot een waardig opvolger van de Vlaming die uitblonk op hetzelfde gebied, Louis Paul Boon. Ook Van den Broeck is er in geslaagd door de beschrijving van het leven in het stadje Olen, de problemen en de tegenstrijdigheden van een hele maatschappij op te roepen.'

Bij Van den Broeck is hetzelfde patroon te herkennen als bij Daem. De recensie van Brouwers lijkt invloed te hebben gehad op de loopbaan van Van den Broeck, waarbij vooral de vergelijking met Boon de aandacht heeft getrokken. Brouwers constateerde in 1980 nog dat Van den Broeck niet bestond in Nederland, maar met 29 artikelen in mijn corpus hoort hij tot de meest besproken Vlaamse auteurs in de Nederlandse kritiek tussen 1980 en 1995.

Het is opvallend dat het doorbraak-boek van Van den Broeck in de Nederlandse kritiek lijkt te functioneren als een debuut. Pas vanaf dit tiende boek gaat Van den Broeck functioneren in de Nederlandse literatuur. De volgende roman wordt als een 'tweede boek' met het doorbraak-boek vergeleken.

De aandacht van de Nederlandse kritiek voor Van den Broeck blijkt ook effect te hebben op de receptie van Van den Broeck in Vlaanderen. In de 31 Vlaamse artikelen over Van den Broeck die verschenen in de onderzoeksperiode wordt de Boon-vergelijking ongeveer net zo vaak gemaakt als in Nederland, namelijk 13 keer. Veel Vlaamse artikelen vermelden de Nederlandse doorbraak met *Brief aan Boudewijn* en met name de Henriëtte Roland Holst-prijs. Hieruit zou men kunnen opmaken dat de Nederlandse erkenning voor Van den Broeck een gunstig effect heeft op de erkenning in zijn eigen land.

5.

Bij beide auteurs blijkt de Boon-mention hun loopbaan verregaand te beïnvloeden. De auteurs zelf zijn zich daarvan bewust, zoals blijkt uit interviews waarin ze zich vooral verzetten tegen de negatieve invloed die de Boon-vergelijking kan hebben. Daem zegt dat ze zich geneert om met zo'n grote schrijver op één lijn geplaatst te worden, en benadrukt dat ze het werk van Boon nauwelijks kent (Van den Boogaard 1995). 'Het is een compliment om een beginnend auteur de kop mee in te slaan,' schrijft ze in 1999 terugkijkend op de ontvangst van haar debuut (aangehaald in Van Renssen 2006). Van den Broeck benadrukt de verschillen tussen zichzelf en Boon en geeft aan dat hij meer verwantschap voelt met Gerard Walschap: 'Men kan natuurlijk alles met alles in verband brengen. Maar emotioneel voel ik me veel minder met Boon verwant dan met Walschap, dat weet ik wel zeker. Ik heb dan ook veel minder van Boon gelezen dan men zou denken. Ik heb Boon nooit als voorbeeld voor ogen gehad.' (Van Severen 1982). Volgens Susanne Janssen proberen auteurs met dergelijke uitspraken in dag- en weekbladen de receptie van hun werk te sturen; deze pogingen zouden ook daadwerkelijk effect hebben, omdat critici auteurs over het algemeen zeer serieus nemen als het gaat om uitspraken over hun eigen werk (Janssen 1998: 268). Bij deze beide auteurs lijkt dat echter niet het geval. Hoe vaak Daem ook herhaalt dat ze Boon nauwelijks kent, de vergelijking keert steeds terug en Van den Broeck wordt steeds opnieuw met Boon vergeleken en niet met Walschap.

6. Conclusie

Aan de hand van de Boon-mentions kan iets zichtbaar worden gemaakt van de wijze waarop Nederlandse critici omgaan met Vlaamse literatuur. In de kritiek over Vlaamse literatuur blijkt de vergelijking met Boon een rol te spelen op het niveau van distinctie. De vergelijking is steeds verbonden met een uitgesproken positief of negatief kwaliteitsoordeel en roept felle reacties op van zowel critici als auteurs. Verder blijkt de analyse van de Boon-vergelijkingen de orkestratiehypothese te bevestigen: critici nemen de vergelijkingen van elkaar over, waarbij één criticus vaak een voortrekkersrol vervult. Ze nemen de vergelijking echter niet altijd met instemming over, maar ook vaak om hun eigen visie daar tegenover te stellen en zich daarmee weer te profileren.

De vergelijking lijkt een onderscheidende functie te vervullen in de eerste receptie van debutanten. De vergelijking onderscheidt bepaalde debuten van de grote massa en zorgt voor kritische aandacht die voorwaarde is voor debutanten om een rol te gaan spelen in het literaire systeem. In een volgende fase kan de Boon-vergelijking de receptie van auteurs ook negatief beïnvloeden. Ook op de lange termijn beïnvloedt de Boon-vergelijking de beeldvorming rond een auteur. Die invloed strekt zich uit tot buiten de kritiek en heeft effect op andere instituties, zoals literaire prijzen. Hiermee levert de analyse van de Boon-vergelijking steun voor de hypothese dat de kritiek een prominente rol speelt in het literaire systeem. Om al deze redenen kan een criticus de loopbaan van debutanten diepgaand beïnvloeden door hen te vergelijken met Louis Paul Boon.

Tenslotte maken beide voorbeelden zichtbaar, dat er in de vorm van de literaire kritiek interactie plaatsvindt tussen het Nederlandse en Vlaamse literaire systeem: Nederlandse critici nemen de Vlaamse vergelijking van Daem met Boon over en de Nederlandse erkenning voor Walter van den Broeck speelt een rol in de kritiek in Vlaanderen. De vergelijking met Boon wordt dus zowel door Vlaamse als Nederlandse critici toegepast en lijkt een strategisch instrument van zowel de Vlaamse als de Nederlandse literaire kritische praktijk.

Deze voorlopige conclusies roepen tal van nieuwe vragen op. Boon is niet de enige Vlaamse auteur die vaak ter vergelijking voorkomt in mijn corpus; ook Claus en Elsschot worden frequent als referentiepunt genoemd. Deze mentions zullen dan ook zeker een plaats moeten krijgen in nader onderzoek van de Nederlandse receptie van Vlaamse literatuur. Toch lijkt Boon een bijzondere plaats in te nemen in de Nederlandse kritiek door de wijze waarop de Boon-mentions worden toegepast. De recente discussie tussen Albers en Fortuin, die zich gaandeweg toespitste op de functie van de vergelijking van jonge auteurs met Boon, toont in ieder geval aan dat Boon ook na 1995 nog een belangrijke rol speelt in de Nederlandse kritiek. Het lijkt erop dat de naam van Boon meer is dan een eigennaam, en staat voor een bepaald soort Vlaamse literatuur.

Bibliografie

- Albers 2006. Frank Albers, ‘Zijn de Belgen wel beter?’ in: *NRC Handelsblad*, 3 februari
Fortuin 2006. Arjen Fortuin, ‘De Belgen zijn beter’ in: *NRC Handelsblad*, 27 januari
Michel Foucault, ‘Wat is een auteur?’ in: Barend van Heusden e.a. (red), *Literaire cultuur. Tekstboek*. Nijmegen: SUN, 2001: 259-277 [1969¹]

- Heumakers en Kuipers 1991. Arnold Heumakers en Willem Kuipers, 'Goden en mindere goden' in: *Maatstaf* 39, 8-9: 2-12
- Janssen 1994. Susanne Janssen, *In het licht van de kritiek. Variaties en patronen in de aandacht van de literatuurkritiek voor auteurs en hun werken*. Hilversum: Verloren.
- Janssen 1998. Susanne Janssen, 'Side-roads to success: The effect of sideline activities on the status of writers', in: *Poetics* 25: 265-280.
- Matthezing 2004. Henk Matthezing, 'Boons buurvrouw,' in: *Boelvaar Poef* 4, 1-2: 149-154
- Rosengren 1987. Karel Erik Rosengren, 'Literary Criticism: Future Invented,' in: *Poetics* 16: 295-325
- Ruiter en Smulders 1992. Frans Ruiter en Wilbert Smulders, 'Demobilisatie van de moderne schrijvers. Waarom de naoorlogse "grote drie" niet opgevolgd zullen worden' in: *Maatstaf* 40, 4: 1-26
- Ruiter en Smulders 1996. Frans Ruiter en Wilbert Smulders, *Literatuur en moderniteit in Nederland 1840-1990*. Amsterdam: De Arbeiderspers.
- Van Renssen 2006. Floor van Renssen, 'Schrijven met gevoel, hart en kloten. Geertrui Daem aanvaardt de Louis Paul Boon-prijs 2006' in: *Boelvaar Poef* 6, 4 (dec): 33-45

recensies

- Bresser 1981. J.P. Bresser, 'Waarom de koning 't gemak moet zien' in: *de Volkskrant*, 24 maart
- Brouwers 1980. Jeroen Brouwers, 'Ziet u daar, rechts van de weg, het naambord Olen?' in: *Vrij Nederland*, 8 november
- De Coninck 1994. Herman De Coninck, 'Overreden door een pletwals,' in: *NRC Handelsblad*, 9 september
- Etty 2004. Elsbeth Etty, 'Een carrousel van geknakte vrouwen; het verontrustende Vlaanderen van Geertrui Daem' in: *NRC Handelsblad*, 13 februari
- Goedegebuure 1985. Jaap Goedegebuure, 'België als operette' in: *Haagse Post*, 16 november
- Van Hulle 1992. Jooris Van Hulle, 'Een vrouwelijke Louis Paul Boon? Geertrui Daem vertelt grauwe sprookjes aan de Dender' in: *De Standaard*, 5 september
- Nuis 1980. Aad Nuis, 'Terug tot de wortels' in: *Haagse Post*, 15 november
- Nuis 1985. Aad Nuis, 'Een fel vrouwenboek in de traditie van Boon' in: *De Volkskrant*, 15 maart
- Reinders 1992. P.M. Reinders, 'Zever in pakskes: dorpsverhalen van Geertrui Daem' in: *NRC Handelsblad*, 2 oktober
- Van den Boogaard 1995. Raymond van den Boogaard, 'De taal maakt mij bijna almachtig. Gesprek met Geertrui Daem,' in: *NRC Handelsblad*, 13 oktober [interview]
- Van Severen 1982. Toon van Severen, "n Idealist op kamertemperatuur' in: *Het Parool*, 13 oktober [interview]
- Zaal 1988. Wim Zaal, 'Lezer, er zijn ook Belgen. Boekenweekthema: Nederland - Vlaanderen' in: *Elsevier*, 12 maart

juryrapporten

- 'Lucy B. en C.W. van der Hoogt-prijs 1994. Advies van de commissie voor schone letteren' in: *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde* 1994 [DBNL]
- 'Henriëtte Roland Holst-prijs 1982. Advies van de jury voor de toekenning', in: *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde* 1982 [DBNL]
- 'Fluwelen handschoen. Juryrapport Louis Paul Boonprijs 2006 over *Olympia* van Geertrui Daem' in: *Boelvaar Poef* 6 (2006) 4 (dec), p. 29

Bijlage

<i>Auteur</i>	<i>aantal artikelen</i>	<i>Boon-mentions</i>
Walter Van Den Broeck	29	11
Geertrui Daem	8	6
Monica Van Paemel	17	5
Leo Pleysier	26	5
Pol Hoste	7	3
Marcella Baete	3	2

Tabel 1. Auteurs die het vaakst worden vergeleken met Louis Paul Boon